

12 EYLÜL DARBESİ SONRASINDA DİSK DAVASI

Aydınlık Gazetesi, 16 Eylül 2019

Yıldırım Koç

12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında DİSK ve bağlı sendikalar hakkında çeşitli davalar açıldı.

DİSK DAVASI

DİSK davasına İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde 24 Aralık 1981 günü başlandı. Sıkıyönetim askeri savcılığının 25 Haziran 1981 tarihli iddianamesinde, DİSK'in 52 yöneticisi hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun 146/1. maddesini ihlal ettikleri iddiasıyla, idam cezası istendi. İddianamede şöyle deniyordu: "Marksist-Leninist illegal bir ihtilal örgütünün üyeleri olarak işçi sınıfının iktidarına dayalı proletarya diktatörlüğünü kurmak, proletarya sosyalizmini gerçekleştirmek amacıyla, işçi sınıfının siyasi örgütü durumuna gelmiş bulunan DİSK öncülüğünde diğer emekçi ve orta katmanlarla birlikte devlet nizamını, anayasal düzeni, devletin temel kuruluşlarını ihtilalci yöntemlerle yıkmaya teşebbüs ettikleri, yukarıda tafsilatlı olarak belirtilen ve açıklamaları yapılan delillerden anlaşılabilir olduğundan, fiil ve hareketlerine uyan Türk Ceza Kanunu'nun 146/1. maddesi gereğince ayrı ayrı tecziyeleri" gerekmektedir. Bu maddenin ihlalinin cezasının üst sınırı, o tarihlerde geçerli olan, idamdı.

İddianamede, DİSK'in 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15/L maddesi ve 274 sayılı Sendikalar Kanununun 30/4. maddesi uyarınca kapatılması da talep edildi.

DİSK davasının ilginç özelliklerinden biri, ilk duruşmada "savaş hali" uygulamasına ve sanıkların herbirinin yalnızca birer avukatla temsil edilmesine karar verilmesiydi. 1982 yılı Ocak ayında sanık avukatları duruşma yargıcını ve savcıyı reddetti. İddianame 800 sayfayı aşırıyordu. İddianamenin okunması 67 gün aldı. 1982 yılı Nisan ayında sanıkların sorgusu başladı. DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk'ün sorgusu 109 gün sürdü. Abdullah Baştürk, yalnızca kendi genel başkanlık dönemini değil, DİSK'in geçmişinin tümünü savundu.

Daha sonraki aylarda 160 ayrı dava DİSK dosyası ile birleştirildi. Böylece davadaki sanıkların sayısı 1477'ye, hakkında idam cezası istenenlerin sayısı ise 78'e yükseldi.

KAPATMA KARARI

DİSK davasında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesince 1986 yılında verilen 1986/251 sayılı kararda şöyle deniliyordu: "Bu açıklamalar ışığında DİSK'in (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) tüzel kişilik olarak, 5. Genel Kurul Çalışma Raporunun hazırlandığı 15 Mayıs 1975 tarihinden başlayarak, tüm sendikal faaliyetlerin askıya alındığı 12 Eylül 1980 tarihine kadar geçen süreçte, T.C.Y.'nin 141/1 maddesi anlamında yasa dışı örgüt konumuna dönüştüğü heyetçe kabul edilmiş ve (2) no.lu kitapta açıklanan gerekçelerle, 1402 sayılı Yasanın 15/L maddesi aracılığı ile 274 sayılı Yasanın 30/4 maddesi uyarınca KAPATILMASI karar altına alınmıştır." (*Gerekçeli Karar*, Kitap No. 3/C, s.1676)

DİSK davasındaki tutuklular 1984 yılı sonuna kadarki süreçte serbest bırakıldılar. DİSK davasına ilişkin karar ise, 24 Aralık 1986 günü, Türk-İş'in 14. Genel Kurulu'nun toplandığı gün açıklandı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 No.lu Askeri Mahkemesi, 261 sendika yöneticisine ve uzmana, Türk Ceza Kanununun 141. maddesini ihlal ettikleri gerekçesiyle, 5 yıl 6 ay 20 gün ile 15 yıl 8 ay arasında değişen hapis cezaları verdi. Cezaların toplamı 2053 yıl 5 ay 20 gündü.

Kararda, DİSK ve DİSK'e bağlı sendikaların 28 tanesinin, 274 sayılı Sendikalar Kanununun ilgili hükümleri uyarınca kapatılması isteniyordu. Bu sendikalar şunlardı: Türkiye Maden-İş, Bank-Sen, Tekstil, Basın-İş, Türkiye Gıda-İş, Genel-İş, Lastik-İş, Sosyal-İş, Oleyis, Baysen, Nakliyat-İş, Dev Maden-Sen, Keramik-İş, Devrimci Sağlık-İş, Hürcam-İş, Petkim-İş, Yeraltı Maden-İş, ASİS, Aster-İş, Tekges-İş, Türkiye Yeni Haber-İş, Limter-İş, TİS, Devrimci Toprak-İş, Sine-Sen, Deri-İş, Tümka-İş, Fındık-İş.

Bu karara karşı temyiz yoluna gidildi.

DİSK'İN YENİDEN FAALİYETE GEÇİŞİ

Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleri 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile 12 Nisan 1991 tarihinde kaldırıldı. Askeri Yargıtay DİSK hakkında 16 Temmuz 1991 tarihinde verdiği kararda şunları belirtti (Askeri Yargıtay'ın esas no. 1991/122 – karar no. 1991/437 sayılı kararı).:

“Sanıklar yönünden: (1) Hükümden sonra yürürlüğe giren 12/4/1991 gün ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 23 üncü maddesinin (c) bendi gereğince, T.C.K.'nun 141 nci maddesi ve bu maddeye göre suç teşkil eden eylemlerin suç olmaktan çıkartılmış bulunması karşısında, mahkemece T.C.K.'nun 141/1-6 ve T.C.K.'nun 141/5-6 ncı maddeleri uyarınca cezalandırılmalarına karar verilmiş bulunan sanıklar hakkındaki mahkûmiyet hükümlerinin bozulmasına ve T.C.K.'nun 2 ve 353 sayılı Yasanın 162 ve 220/A maddeleri gereğince de bu sanıkların re'sen beraatlerine karar vermek gerekmiştir. (...)

“1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15/1 maddesi aracılığı ile mülga 274 sayılı Sendikalar Kanununun 30/4 üncü maddesine tevfiken haklarında kapatma kararı verilen DİSK ve buna bağlı (...) sendikalarının kapatılmalarına ilişkin kararların, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu muvacehesinde hukuki dayanağı kalmadığından, söz konusu kapatılma kararlarının re'sen kaldırılmalarına, oybirliği ile (...) 16 Temmuz 1991 tarihinde karar verildi.”¹

Bu karar üzerine, DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, HEP'ten ve milletvekilliğinden istifa ederek, görevine döndü. DİSK Yönetim Kurulu ve Başkanlar Kurulu ilk toplantısını 20 Temmuz 1991 günü gerçekleştirdi (**Cumhuriyet**, 21.7.1991). DİSK ve bağlı sendikalar, Bakırköy İş Mahkemesi'nin 4 Eylül 1991 tarihinde verdiği tespit kararına göre resmen yeniden faaliyete geçti ve DİSK yöneticileri 9 Eylül 1991 tarihinde DİSK Genel Merkezi'nde resmen ilk toplantısını yaptı (**Cumhuriyet**, 7.9.1991 ve 10.9.1991).